

A KÉTNYELVŰSÉG NÉHÁNY SZOCIOLÓGIAI VONATKOZÁSA

A marxista nyelvtudomány sohasem tévesztette szem elől, hogy a nyelv létrejötté, léte, „élete“ (és „halála“) elválaszthatatlan egységben van a társadalommal, pontosabban annak egyik egységével, amelyet a fejlődés lépcsőfokaként nemzetség, törzs, nép, nemzet elnevezéssel jelölnek. Nyilvánvaló, hogy a nyelv legkonkrétabb részrendszerében, a szókészletben, elég pontosan kimutatható az illető nyelvet beszélő közösség múltja, jelene, eddigi és mai életmódja, foglalkozása, gondolatvilága, anyagi és szellemi műveltsége, más népekkel való kapcsolatainak milyensége, erősségi foka.

A nyelv életére ható külső és belső tényezők csak a tudományos elemzés során választhatók külön, de ott is csak egy bizonyos pontig és azzal az igény-nyel, hogy ne veszítsük szem elől egységüket, bonyolult kapcsolataikat. Jól megfigyelhető ez a kapcsolat a nyelvek elhalása esetében. Rég elavult már a múlt század naturalista iskolájának az a tétele, amely a nyelvet élő organizmusnak fogta fel. Következésképpen a nyelvnek önálló léte, élete, halála nincs, legalábbis a szó szoros értelmében nincs. Ha a nyelv életéről, haláláról, a nyelvek egymás közötti harcáról, az egyik győzelméről, a másik vereségéről beszélünk, ez mindig társadalmi vonatkozásban értendő, elválaszthatatlan attól a nyelvi közösségtől, amely a nyelvet anyanyelveként vagy második (idegen) nyelvként használja. Ha holt nyelvről beszélünk, az azt jelenti, hogy nincs társadalom, amely azt a nyelvet anyanyelveként, a közlés és gondolatalkotás eszközeként használná. A nyelv elpusztulhat az őt beszélő társadalom kipusztulásával (természeti csapás, járvány, háború), holt nyelvvé válhatik azáltal, hogy a nyelv továbbfejlődésével egy elmúlt korszak nyelveként rögzítődött írásban (például a latin, amelyből az újlatin nyelvek sarjadtak). Holttá válhatik a nyelv azáltal is, hogy beszélői áttérnek egy másik nyelv használatára. Bizonyos külső erők (gazdasági, politikai elnyomás, számbeli egyenlőtlenség, alacsonyabb műveltségi színvonal) arra vezetnek, hogy valamely nyelvi közösség tagjai gyakrabban és végül sokkal könnyebben beszélnek az idegen nyelvet, környezetük nyelvét, mint anyanyelvüket, még a nem vegyes családokban is. Az anyanyelv lassan elsovrad, megtelik a másik nyelvből származó és nem asszimilált nyelvi elemekkel (itt is a szókészlet mutatja először a nagyfokú idegen hatást), idegen hangok-fonémák kerülnek be a nyelvbe, sőt a legszilárdabb alaktani rendszerbe is behatolnak az idegen formakészletű elemek és nyelvtani kategóriák. Ez a kevert nyelv valóban alkalmatlan társadalmi funkciója betöltésére: elhal anélkül, hogy beszélői fizikailag kipusztulnának. Ezek nyelvcsere révén új nyelvet kezdenek használni. Sok ilyen esetről tájékoztat a történelem. A latin nyelv térhódításával holt nyelvvé vált (a legtöbb esetben nyomtalanul eltűnt) egy egész sor rokon vagy nem-rokon itáliai nyelv (oszk, umber, venét, etruszk), eltűnt a gallok kelta ágazathoz tartozó nyelve, eltűnt a dákoké.

Meg kell jegyeznünk azt is, hogy a nemzeti öntudat, a nemzeti függetlenség, a nemzeti állam létrejötte elhalóban lévő nyelveket keltett életre. Ilyen például az

ír. A függetlenné vált afrikai és ázsiai országok nagy erőfeszítéseket tesznek, hogy kifejlesszék nemzeti irodalmi nyelvüket, amellyel esetleg helyettesíthetik a most használt idegen nyelvet, a grammatikai rendszer idején bevezetett hivatalos nyelvet. Legérdekesebb talán az a folyamat, amely Izraelben játszódott le. Az ó-heber nyelv az i. e. első évezred közepe táján holt nyelvvé vált. Ma Izrael hivatalos nyelve ismét a héber, amelyet két és félezer év után támasztottak fel halottaiból.

A nyelv és társadalom szoros kapcsolatának függvénye, eredménye a nyelvek kölcsönhatása is. Talán nincs a földön olyan nyelv, legalábbis az ismertebbek között nincs, amelyben ne találánánk más nyelvekből kölcsönzött elemeket, a népek közötti sokrétű kapcsolatok nyelvi bizonyítékait. A nyelvtudomány — igen helyesen — különbséget tesz a kölcsönszó és idegen szó között, mivel az előbbieket meghonosodtak, beépültek a nyelv szókészleti rendszerébe, módosultak hangalakjukban a kölcsönvevő nyelv fonéma-rendszerének a hatására, beilleszkedtek az átvevő nyelv grammatikai rendszerébe, s ezáltal megszűntek idegen szavaknak lenni. Nélkülük a nyelv sokkal szegényebb volna, nem volna képes árnyaltan kifejezni a modern ember számára különösen fontos fogalmakat; társadalmi vonatkozásban pedig az idegen eredetű szavaktól elzárkózó nyelv és nép önmagát szakítaná ki a nemzetek közösségéből, elszigetelődnék.

Nyilvánvaló, hogy nem minden nyelv asszimilálja könnyen az idegen szavakat. Az analitikus nyelvek előnyben részesítik a szókölcsönzést a belső szóalkotással szemben, az olyan nyelvben viszont, ahol gazdag és produktív a szóösszetétel, gyakorta folyamodik a beszélő közösség az idegen szó lefordításához vagy új hazai szó alkotásához. Persze ez nem mindig sikerül. Míg a *higany* meghonosodott, a *delejt* kiszorította a *mágnes*; a magyar nyelvet beszélők legnagyobb része már nem is tudja, hogy valamikor *éleny*, *légeny* szóval próbálták visszaadni a *oxigén* és *nitrogén* fogalmát. Furcsa az is, hogy a *kapitalizmus* szónak többé-kevésbé használt szinoníma-párja a *tőkésrend*, viszont az *imperializmus*, *szocializmus*, *kommunizmus* szavaknak nincs „magyar“ megfelelőjük, ha valaha próbálkoztak is ilyen szavak gyártásával.

Mindezekből világosan következik, hogy a nyelvet nem a kölcsönszók fenyegetik, hiszen azok anyanyelvi szavakká váltak, ha nem is használhatók azonos mértékben a nyelv mindenki stílusrétegében.

Nem a kölcsönszóktól félttem a nyelvet (tízezrével találhatók nemzetközi szavak minden fejlett nyelvben), hanem a fölösleges idegen szavaktól és főleg a népi köntösbe bújt idegen szerkezetektől, melyek beeszik magukat az emberek nyelvi szokásaiba, rontják a nyelvérzéket, aláaknázzák az egész nyelvi rendszert. Sokan nem *taxiba ülnek*, hanem *taxit vesznek*, nem *telefonálnak*, hanem *adnak egy telefont*, nem *felszólalnak*, hanem *szót vesznek*. Nem változtatna e szerkezetek idegen voltán az sem, ha *taxi* helyett *bérautót*, *telefon* helyett *távbeszélőt* mondanánk.

A példák arra figyelmeztetnek, hogy a valahol — a nyelvtanulás és nyelvhasználat szintjén — egymás közelébe kerülő nyelvi rendszerek gyakran nem kívánatos módon hatnak egymásra.

És itt jutunk el a dolgok lényegéhez, a *kétnyelvűséghez* (kétnyelvűséget mondunk, de ide értendő a *többszínűség* is, hiszen elég sokan vannak a világon, akik anyanyelvükön kívül 2—3, sőt még több nyelvet ismernek).

A kétnyelvűség azt jelenti, hogy ugyanazon a helyen (a beszélő egyén tudatában) két nyelvi rendszer találkozik. Megtörténhetik, hogy e két nyelvi rendszer egymás mellett, párhuzamosan és nem keverten helyezkedik el, de az is előfordul, hogy egymással szorosan összefonódva, egymást feltételezve, egymásra hatva léteznek. A kétnyelvűség létrejötté, fajai, fejlődési szakaszai mind társadalmi meg-

határozottságúak. Ott, ahol a népek—nemzetek között gazdasági, tudományos, művelődési kapcsolatok jönnek létre, és különösen ott, ahol két különböző nyelvet beszélő nép, népcsoport él egymás mellett, vagy éppen együtt, keverten, létrejönnek a kétnyelvűség társadalmi feltételei. A kétnyelvűség hasznát felesleges bizonyítani, de ne feledjük, hogy nyilvánvaló előnyei, egyéni és társadalmi hasznossága az ellenkezőjébe is átszaphat, így szegényítheti bizonyos fokig az anyanyelvet. Ha sikerül megfelelő határok között tartani, akkor pozitív jelenség, ám másképp minősül, amikor a második nyelv kiszorítja az anyanyelvet. A kétnyelvűség mindig az egyénben van jelen, és csak átvitt értelemben beszélünk kétnyelvű közösségről, kétnyelvű helységről, vidékről. Egy vegyes lakosságú község vagy város csak akkor tekinthető kétnyelvűnek, ha minden egyes lakosa ismeri-használja többé-kevésbé a másik közösség nyelvét.

Minthogy a kétnyelvűségre jellemző összes folyamatok, jelenségek az egyénben mennek végbe, a kétnyelvűség elsősorban pszicholingvisztikai jelenség. Pszichológusok és nyelvészek vitatták-vizsgálták a kétnyelvű egyének értelmi képességét, elsősorban azt, hogy nem hat-e negatív módon a kétnyelvűség a szellemi teljesítményre. Az eredmények ellentmondóak; a kísérleteket már eleve úgy indították meg és úgy folytatták le, hogy az eredmények alátámasszák az ehhez vagy ahhoz az irányzathoz tartozó kutatók előre kialakított nézetét. Általában úgy tűnik, hogy a két vagy több nyelv párhuzamos tudása és a szellemi teljesítmény között nincs szoros összefüggés. Világos viszont az, hogy az anyanyelven könnyebben és mélyebben rögzítődnek az új ismeretek, mint a még nem eléggé ismert második nyelven. A második nyelv tökéletes elsajátítása után az egyén nagyjából egyforma könnyedséggel végzi az intellektuális műveleteket, kisebb ingadozásokkal aszerint, hogy gyakorlati tevékenységében melyik nyelvet használja gyakrabban.

Ugyancsak égető kérdés annak megválaszolása, melyik az az életkor, amelyben károsodás nélkül megkezdhető más nyelv tanulása, azaz várjunk-e az anyanyelvi rendszer tökéletes kiforrásáig, vagy már előbb megkezdhetjük a gyermek vagy az ifjú idegen nyelven való oktatását. Erre a kérdésre is egymással homlokegyenest ellenkező válaszok hangzottak el. Döntés még nem született; talán általános értékű és érvényű szabály nincs is. Sok minden függ attól a módtól, ahogy az egyén a másik nyelvet tanulja, ahogy a két nyelv a tudatban elraktározódik, azoktól a módszerektől, amelyek segítségével az idegen nyelvet oktatják. Mégis ajánlatosnak látszik várni más nyelv tanításával addig, amíg ki nem alakul teljesen az anyanyelvi fonéma- és nyelvtani rendszer.

A nyelvtanulásban ismét szemünkbe ötlük a belső és külső tényezők szoros összefonódása. Belső tényezőnek számít elsősorban a két nyelv strukturális hasonlósága vagy különbsége. Több nyelvész megfigyelte, hogy az anyanyelvi rendszertől nagyon elütő idegen nyelvi szerkezetek sokkal nehezebben, sokkal *lassabban* sajátíthatók el, de sokkal *jobban* elsajátíthatók, mint azok, amelyek sok hasonlóságot mutatnak az anyanyelvvvel. Ez utóbbiak a nyelvtanulás kezdeti szakaszában valóban megkönnyítik a munkát, de később a tökéletes nyelvtudás megszerzésének súlyos akadályává válnak.

Azt, hogy a kétnyelvűség milyen jelleget ölt, milyen kihatással van a beszélő egyének nyelvi és értelmi teljesítményére, hogyan alakul a kétnyelvű közösség sorsa, azaz megmarad-e, megőrzi-e nyelvét, nemzeti sajátosságait, azt a külső tényezők döntenek el. Nem nyelvi természetű tényezők határozzák meg, hogy az együttélő két nyelv közül melyik marad meg és melyik hal el, vagy mind a kettő használatban marad-e. Itt már a szociolingvisztika területén járunk. Nem a román és a magyar nyelv szerkezetéből adódott, hogy egyes községek idővel elrománosod-

tak, mások idővel elmagyarosodtak, vagy egyesek, mint a Dés melletti Felőr, megjárták mind a két utat.

A szaktudomány beszél földrajzi, népességi, kulturális, katonai, vallási, lelki, politikai, gazdasági tényezőkről, s mint ahogy ez természetes is, ezek a tényezők nem külön-külön hatnak, hanem együtt, egymás hatását erősítik vagy gyengítik, újabb és újabb, pontosan soha nem ismétlődő képleteket hoznak létre. Gyakran — egyenlő művelődési-gazdasági helyzet esetén — a számbeli fölény a döntő, máskor a katonai-politikai; döntő lehet itt-ott a műveltség színvonala, máskor az, hogy kinek a kezében van a gazdasági hatalom. Nem közömbös a foglalkozás sem. A kereskedő, az iparos, a tisztviselő előbb válik kétnyelvűvé, mint a saját földjén gazdálkodó és többé-kevésbé önellátó földműves. Ugyancsak nem közömbös a vallás. Az Amerikába szakadt hollandusok közül a protestánsok tovább megőrizték nyelvüket (a szertartások nyelve a holland), mint a katolikusok. Vannak Svájcban vidékek, ahol a francia ajkú katolikus férfiak nem a szomszédos protestáns francia faluból házasodnak, hanem egy távolabbi katolikus német faluból. Ez nyilván erős nyelvi keveredést idéz elő.

Külön kell szólnunk a politikai tényezőről, az illető ország nyelvpolitikájáról, amely jórészt azonosítható a nemzeti-nemzetiségi politikával. Természetes, hogy egynyelvű országban csak a határvidékeken alakulhat ki népi érintkezésen alapuló kétnyelvűség. Az iskolai oktatás keretében kifejlődhet bizonyos fokú kulturális kétnyelvűség, amely vagy egy szűk társadalmi réteg kiváltsága marad, vagy a nagy tömegekhez is eljut, attól függően, hogy az oktatás, az iskolarendszer milyen politikai hatalom irányítása alatt áll. Ugyancsak az államközi kulturális, tudományos, gazdasági kapcsolatok jellege határozza meg, hogy melyik idegen nyelvet milyen óraszámokban tanítják az iskolában.

Sokkal bonyolultabb, sokkal kényesebb problémákat vet fel az olyan állam, amelyben az államalkotó többségi nemzet tagjain kívül kisebb nemzetek vagy nemzetiségek élnek. A franciák sokat panaszkodtak, hogy Kanada francia lakta tartományaiiban nincsenek biztosítva a legelemibb jogok a francia nyelv szabad használatára, de „megfeledeztek” arról, hogy Franciaországban nemzetiségi státútumot adjanak a provanszál, breton és baszk lakosságnak. Ismeretesek az elmúlt években lezajlott, sokszor véres összecsapások a belgiumi vallon és flamand lakosság között, mivel ez utóbbiak teljes nyelvhasználati szabadságot követeltek.

Svájcban a szövetségi állam kialakulása óta teljes egyenlőség jött létre a német, olasz, francia nyelvű közösségek között, sőt a viszonylag kis számú rétoromán közösség tagjai számára is biztosítva van az anyanyelv szabad használata. Mindnyájan a svájci nemzet egyenlő tagjai. A belső szükségletek természetes következményeképpen minden svájci állampolgár két- vagy háromnyelvű. A teljes nyelvi egyenlőség ellenére még itt is megemlítendő, hogy az iparilag legfejlettebb németlakta vidék és így a német nyelv is némi előnyre tett szert. Az pedig természetes, hogy a rétoromán lakosság nem-földművelő rétege szinte könnyebben és gyakrabban beszéli az olasz, francia és német nyelvet, mint a sajátját, viszont az olasz, német és francia nyelvű svájciak csak elvétve ismerik a rétoromán nyelvet.

A szocializmus győzelme 14 országban meghozta a társadalmi, gazdasági, politikai egyenlőséggel együtt a nemzeti-nemzetiségi kérdés marxi—lenini megoldását, így a nyelvi problémákat is.

Hazánk területén évszázadok óta együtt élnek románok, magyarok, németek (szászok, svábok), szerbek, bolgárok, szlovákok, ukránok, oroszok (lipovének), törökök, tatárok (a zsidók sajátos helyzetben vannak, mert sem területi, sem nyelvi egységet nem alkotnak). A romániai nemzetiségek napi tevékenységükben általá-

ban anyanyelvüket használják, de ismerik, egyre többen és egyre jobban, a többségi román nemzet nyelvét is. Ez nemcsak hazafias kötelességük, hanem elsősorban egyéni szükségletük is, az alkotó munkába való beilleszkedésük alapvető feltétele.

A hazai magyarság a Székelyföld nagy részének kompakt földművelő magyar lakosságát és az északnyugati peremvidék magyar lakosságát kivéve általában kétnyelvű. Kétnyelvűségük foka természetesen igen különböző. Találunk olyanokat, akik értik a román szót, de nem beszélnek a nyelvet (passzív fokú kétnyelvűség), vannak olyanok, akik a nyelvet kezdő, közepes, haladó fokon beszélnek; vannak végül olyan személyek is — és számuk egyre nő —, akik a román nyelvet kitűnően ismerik (teljes kétnyelvűség).

Egyesek a román nyelvet az iskolában sajátították el. Ezek, ha nem kerülnek megfelelő nyelvi környezetbe, visszasüllyednek a passzív kétnyelvűség szintjére; román nyelvi környezetben könnyen eljuthatnak a teljes kétnyelvűség állapotába. Mások a román nyelvet az iskola mellett (előtt és után) környezetükben, mindennapi életükben tanulják meg, nagyjából azonos módon azzal, ahogy anyanyelvüket sajátítják el. Ez a nyelvtanulás *legtermészetesebb* módja: a szükségletek sorrendjében és azok mértékében megtanulnak könnyedén, ösztönösen beszélni. Ennek a spontaneitásnak, előnyei mellett, hátrányai is lehetnek. Igaz, hogy az egyén elsajátíthatja az idiomatikus beszédet, hanglejtést, szószervezeteket, de a tudatosság híján sohasem lehet biztos abban, amit mond, állandóan fenyegeti az a veszély, hogy akár az anyanyelvében, akár a második nyelvben olyan interferenciák jönnék létre, amelyek érthetlenné vagy éppenséggel nevetségessé teszik beszédét. Ismét csak a jóval előbb említett tükörszervezetekre hivatkozom. Álljon itt mutatóban, elrettentő példának, egy román és egy magyar torzszülött: *pui smucit* (a *rántott csirke* szószzerinti fordítása) és a *virág a fülnek*, ami a „semmisség“ jelentésű román *floare la ureche* szolgai fordítása. Nem tudni pontosan, hogy a román *lemn szó* „élőfa“ jelentése az erdélyi-körösvidéki román nyelvjárásokban a románul gyengén tudó magyarok vagy a magyarul igen jól tudó románok ajkán született-e meg.

A kétnyelvűség lehet egyoldalú vagy kölcsönös. Ott, ahol apró közösség vagy éppen egyedülálló egyén él idegen nyelvi környezetben, valószínűtlen, még ha az állam támogatja is, hogy kétoldalú kétnyelvűség jöjjön létre. Jelentős, sokszor döntő tényező tehát a *számarány*. Két viszonylagos egyensúlyban lévő közösség tagjai között kölcsönös (kétoldalú) kétnyelvűség alakul ki. Az egyensúlyt a társadalmi tényezők „játéka“ biztosítja. A beszélők kölcsönösen ismerik egymás nyelvét, és egyszer az egyik, máskor a másik nyelvet használják aszerint, hogy melyik beszélőpartner „bírja“ jobban a másik nyelvét. Azokon a részeken, ahol románok és magyarok vegyesen élnek (akár egyazon helységben, akár úgy, hogy a szomszéd falu vagy község lakói a másik nyelven beszélnek), általában a kétoldalú kétnyelvűség van jelen. Korántsem állítom, hogy ez mindenütt így van, azt sem, hogy az A és a B közösség minden tagja a kétnyelvűség ugyanazon a színvonalán található. Különös megoszlás tapasztalható az életkor és a nemek vonatkozásában. Gyakoribb a kétnyelvűség a férfiaknál, mint a nőknél, bár ez a különbség ma nálunk eltűnőfélben van, mivel a nők is egyre inkább részt vesznek a közösség életében, és iskolázottságuk is egyenlő a férfiakéval. A nemzedékek különbségei sokkal nyilvánvalóbbak. Az idősebb, 60 éven felüli magyarok román nyelvtudása csekély, a középkorúaké jó (elég nagy ingadozással a kezdő és haladó fok között), a fiataloké széles skálán mozog: náluk a népi érintkezéssel alapuló kétnyelvűségre erősen rányomja bélyegét az iskola. A román lakosságnál éppen fordított a helyzet. Az idősebb férfiak jól beszélnek a magyar nyelvet, sokan közülük magyar iskolába jártak, a

középkorúak ismerik a nyelvet, de kétnyelvűségük tisztára „népi“, írni-olvasni nem tudnak magyarul, de a mindennapi élet konkrét ügyeiben elég jól eligazodnak. Az iskoláskorú fiatalok vagy egyáltalán nem tudnak magyarul, vagy már csak a passzív szintet érik el.

Nagy általánosságban tehát az a tendencia mutatkozik, hogy a románok kétnyelvűsége csökken, a magyaroké növekszik. Néhány évtized múlva a most még elterjedtebb kölcsönös kétnyelvűség átadja helyét az egyoldalúnak, hacsak a mindennapi élet szükségletei, az együttélés ténye nem bizonyítja be a vegyes lakosú helységek román lakóinak a magyarul értés-tudás gyakorlati hasznát.

Mi történik a teljes kétnyelvűség elérése után? Ott, ahol az anyanyelvi közösség elég erős, ahol nem csökkenő intenzitással folyik az anyanyelv tanítása-ápolása, a kultúra (és a hagyományos népi műveltség) anyanyelvi művelése, ahol tovább él a vágy, hogy megőrizzék és továbbadják, veszteség nélkül, az anyanyelvet, ott a kétnyelvűség évszázadokig fennmarad. Ez a mélységesen demokratikus és emberséges eszme vezérli a szocialista Románia nemzetiségi politikáját. Bizonyíték erre az a sok gyakorlati intézkedés, amely alkotmányunk szellemében biztosítani hivatott a romániai együttélő nemzetiségek minden irányú szabad fejlődését. Lemorzsolódás azonban, ha kisebb mértékben is, mindig lesz. Gondolok elsősorban a tiszta román környezetben megállapodott egyénre (szakmunkásra, mérnökre, technikusra, agronómusra, tudományos kutatóra), aki, ha nem is felejt el visszavonhatatlanul anyanyelvét, egyáltalán nem gyakorolja; gyermekei-utódai már csak a környezet nyelvét ismerik, használják, és semmi előnyük nem származik abból, ha az apa vagy az anya nyelvét is megtanulják.

Gondolok másodsorban a vegyes házasságok szülte helyzetre. A vegyes családokban, még akkor is, ha a két nyelv között nem tesznek semmi lényeges különbséget, vagyis ha kölcsönös megegyezéssel az apa az A, az anya a B nyelven szól is gyermekeihez, a gyermek megtanulja — nagyjából — mind a két nyelvet, de érzelmileg mégis az egyiket részesíti előnyben, szívesebben beszél. Óvodás, iskolás korban aztán az érzelmi hozzáállást felváltja a hasznosság elve; egyre inkább azt a nyelvet használja, amelynek a segítségével jobban érvényesül. Ha román iskolába adják (gyakori ez még a tiszta magyar családok esetében is), az általános műveltség alapjait már csak román nyelven sajátítja el; anyanyelvének használati köre egyre jobban összezsugorodik, és ha a család nem foglalkozik vele, már nem képes a kultúra-hordozó szerep betöltésére.

Az anyanyelv mindenütt megmarad, ahol kellő gondot fordítanak művelésére, ébrentartására, állandó felújítására. Hasznos is, jó is a rádió és televízió anyanyelvi adása, még jobb a sok jó újság, folyóirat és könyv, de a leghasznosabb, a legjobb a családdal összefogott iskola. A gyermek állandó biztatást, ösztönzést kap otthonról, az iskola pedig tudományos rendszerességgel műveli-terjeszti a kultúrát, a tudományt, a gyermek anyanyelvén kapja meg mindazt, amit az emberiség évezredek óta megismert, megvalósított, megtanulja azt is, amivel a saját nemzetisége járult hozzá az egyetemes emberi műveltséghez, tudományossághoz.

Minden embernek szabadon kell megválasztania azt a nyelvet, amelyen tanulni akar. Nincs kedve anyanyelvén tanulni, vagy a szülő dönt így bizonyos megfontolásokból? Joga van hozzá. Nem magánügy azonban, milyen mértékben sikerül a közösségnek biztosítania azt, hogy az egyén ne felejtse el anyanyelvét, hogy maga és az utódai még évszázadokig kétnyelvűek maradhassanak.

Az ellentétes osztályokra osztott társadalomra vonatkoztatva gyakran elhangzott az a nézet, hogy a kétnyelvűség az elnemzetietlenedés előszobája, hogy a kétnyelvűség előbb-utóbb az anyanyelv elhagyásához vezet. Ez a múltból leszűrt kegyetlen tanulság nem törvény, nem kötelező minden társadalomra. A szocialista államban nem azt kéri a párt, a kormány, hogy a nemzetiségek mondjanak le nyelvükről, hagyományaikról, nemzeti sajátosságaikról, hanem éppen ellenkezőleg: minden feltételt biztosít, hogy szabadon virágozzék, növekedjék a szocialista kultúra minden nyelven, hogy minden haladó nemzeti-népi hagyomány és sajátosság szervesen beépüljön a közös haza szellemi életébe. A kétnyelvűségre viszont nagy szükség van. Éppen a nemzetiségi dolgozók egyéni és közösségi érdeke kívánja-követeli, hogy mindenikük alaposan elsajátítsa, anyanyelve feladása nélkül, az összes állampolgárok közötti gondolat-cserét lehetővé tevő román nyelvet.

Lőrincz Gyula: Dózsa (III)